Луганське обласне відділення Української бібліотечної асоціації

Луганська обласна універсальна наукова бібліотека

МАНДРІВНА БІБЛІОТЕКА: КОНСТРУКТОР ДЛЯ ГРОМАД

Старобільськ – Черкаси, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 2

МАНДРІВНА БІБЛІОТЕКА У КОНТЕКСТІ
ІНШИХ МОБІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК 3

ОРГАНІЗАЦІЙНА АРХІТЕКТУРА 5

РОБОТА З КОРИСТУВАЧАМИ І СПІЛЬНОТАМИ 8

ФОРМАТИ РОБОТИ 10

ФОРМУВАННЯ КНИЖКОВОЇ КОЛЕКЦІЇ 13

СТВОРЕННЯ МЕДІАКОНТЕНТУ 15

РЕСУРСИ 19

КОМУНІКАЦІЯ З ПАРТНЕРАМИ..... 20

ДОДАТКИ..... 26

ПЕРЕДМОВА

Цей посібник про те, як зробити бібліотеку без стін. Будівельних матеріалів не буде. Натомість є опора. І це відрефлексований шлях евакуйованої Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки, яку знають як Good library та Мандрівну бібліотеку. От саме про “мандрівний етап” і нову форму бібліотеки під час повномасштабної війни ми й поговоримо далі.

Запрошуємо познайомитися та оцінити цей досвід усі громади, незалежно від географії, безпекової ситуації і способів культурного опору, адже виклик у нас один – стояти в єдності, попри все.

Ще чотири роки тому ідея мандрівного формату була в пастці вимушених швидких рішень. Багато в чому вона є відбитком або навіть відтворенням досвіду переселенства. Скажімо, попервах тимчасовий проєкт “Мандрівна бібліотека” зароджувався на дивані в чужій квартирі у Дніпрі, у пошуках дров для обігріву будиночка-прихистка в селі на Черкащині, у перервах між походами до річки по воду на Закарпатті, при буквальному злитті з ноутом 24/7 у Черкасах. І зрештою в умовах, коли частина команди перебувала в окупації.

Саме тоді ми зрозуміли: криза – це не лише випробування, а й момент вибору. Можна було змиритися з поступовим згортанням діяльності. А можна було переосмислити власний досвід, чесно відповісти собі на запитання, навіщо ми існуємо, яку роль можемо виконувати для переміщених громад і якою має бути бібліотека під час війни. Ми обрали другий шлях. А цей посібник – результат нашого вибору. До слова, ще одним результатом є **Стратегія** розвитку Мандрівної бібліотеки до 2028 року.

У посібнику ми відкрито й без прикрас розповідаємо про шлях команди: про помилки й сумніви, про рішення, які спрацювали, і про досвід, що може стати ресурсом для інших громад. Ми щиро віримо, що навіть найглибша професійна криза може стати

початком нового етапу розвитку, якщо наважитися переосмислити свою роль і діяти. Хай це буде і вашою відповіддю на обмеження, втрати і виклики.

Наразі пропонуємо таке визначення мандрівної бібліотеки.

Мандрівна бібліотека – це модель функціонування бібліотеки, яка зазнала кризи і потребує нових форм підтримки читачів і команди, використовуючи збережені ресурси та цінності.

Тож, як зробити нову бібліотеку для користувачів і команди в непередбачуваних умовах – далі розкажуть мандрівні бібліотекарі Good library.

1. МАНДРІВНА БІБЛІОТЕКА У КОНТЕКСТІ ІНШИХ МОБІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК

Що найперше можна уявити, почувши поняття “мандрівна бібліотека”? Бібліотека мобільна, тобто пересувна, в уявленні багатьох постане у вигляді бібліобуса. Це поняття не нове. Перші бібліобуси з’явилися у період між двох світових війн. У віддалені куточки післявоєнних країн, в умовах знищеної або пошкодженої інфраструктури, необхідно було доставляти інформацію і культурне дозвілля. Потреба в бібліобусах на час періоду відбудови з'являлася після завершення воєнних конфліктів і пізніше. А з часом така форма роботи бібліотек адаптувалася і до мирного часу, замінюючи сільські філії абощо. Колеги з Литви, наприклад, впевнено скажуть, що утримувати декілька сільських бібліотек – не так вигідно, як один бібліобус, який усім цим селам здатний надати всі ті ж послуги.

Досвід розвитку мобільних бібліотек в Україні лише формується. Та вже зараз фіксуємо успішні приклади роботи бібліотек на колесах, завдяки міжнародній підтримці. Наприклад, Харківська державна наукова бібліотека імені Короленка отримала від Талліннської центральної бібліотеки **пересувний бібліотечний комплекс** на базі автобуса Volvo. Ще один бібліобус **«Буксінь»** успішно обслуговує жителів Солонянської громади Дніпропетровської області. Українцям його подарували британські бібліотекарі. Нещодавно мобільна **бібліотека на колесах** з’явилася в Публічній бібліотеці імені Лесі Українки міста

Києва. Це стало можливим, завдяки благодійній ініціативі Ukrainian Library Renaissance у синергії бібліотеки, Департаменту культури КМДА, Української бібліотечної асоціації, БФ “М’яка Сила”, закордонним донорам (зокрема Zimin Foundation) та польським і литовським колегам-бібліотекарям.

Мобільні ініціативи в Україні не обмежуються виключно бібліотеками на колесах. Зокрема, Херсонська Центральна бібліотека імені Лесі Українки отримала комп’ютерну техніку у межах програми мобільної бібліотеки **Ideas CUBE ("Скринька ідей")** від благодійної організації Bibleotheques Sans Frontieres (Бібліотеки без кордонів, Франція). Отримана техніка забезпечує зберігання та використання електронних ресурсів в автономному режимі, що дозволяє організувати своєрідну інноваційну модель бібліотечного обслуговування: бібліотекарі мандрують різними мікрорайонами Херсона і надають послуги навіть тоді, коли відсутні електрика чи Інтернет.

Тож, який зв’язок між мандрівною бібліотекою і мобільною? Утримання спеціалізованого транспорту, його обслуговування, кадрове забезпечення та організація маршрутів можуть бути непростими завданнями для громад, які перебувають у різних умовах під час війни. Та ми не розглядаємо мандрівну бібліотеку як повну альтернативу бібліобусу. Вона може стати його природним доповненням у якості певних форматів або самостійним рішенням для тих громад, які поки що не мають можливості придбати чи утримувати спеціалізований транспорт.

Мандрівна бібліотека – це не місце, а люди і послуги, які вони надають у різних містах та локаціях, а ще онлайн – для своїх клієнтів, де б вони не були. Ми об'єднуємо свою авдиторію у мережі довкола медіаконтенту і трансляцій, ми зустрічаємося наживо на мандрівних дискусіях, тренінгах, артмайстерках, читацьких клубах тощо. До нас приєднуються люди звідусіль, де є зв'язок, попри відстані і подекуди відсутність фізичних шляхів для зустрічі. Водночас, коли ми веземо наші офлайнові події у певну громаду, ми враховуємо, де там можна зупинитися, на яких локаціях провести захід. Тут умовний бібліобус мав би перевагу. Адже, це локація на колесах. А якщо в нього в багажнику знайдуться розкладні стільці і шатро, то це цілий мініфестиваль на сільській галявині. Тому ми дійсно маємо надію, що в період відбудови щось зміниться і різні мандрівні формати зможуть співпрацювати без зайвих бюрократичних перешкод.

Модель бібліотеки, яку ми пропонуємо, сконцентрована на системній роботі зі спільнотами, членами громади, які розсіяні по країні, і не можуть перебувати у себе вдома. Йдеться не лише про доставляння до членів громади бібліотечних послуг (видачі книг, доступу до інтернету, освітніх консультацій, масових культурних подій або терапевтичних майстерок), а й про постійний зв'язок, вивчення потреб і організацію послуг так, як зручніше людям.

2. ОРГАНІЗАЦІЙНА АРХІТЕКТУРА

Як це зробити

Адаптуючи модель мандрівної бібліотеки для себе, переконайтеся, що члени вашої команди здатні виконувати завдання, поставлені перед бібліотекою та мають можливість/ навички/компетентності працювати онлайново.

Для здійснення організаційних та управлінських функцій варто організувати віртуальний офіс та обрати онлайнову платформу для його функціонування. Знадобиться і фізичний офіс для зберігання документів, техніки, організації книжкової колекції та програмний комплекс для автоматизації всіх бібліотечних процесів (електронний каталог, реєстрація читачів і т.і.), а також інструменти для комунікації з користувачами (чат-боти, онлайнові інструменти розсилок, тощо).

Визначте ролі працівників, відповідно до завдань мандрівної бібліотеки. Серед них може бути:

- група працівників, яка відповідає за діловодство, ділове листування, виконання адміністративних функцій;
- група технічної підтримки;
- група, відповідальна за організацію книжкової колекції;
- група працівників, які створюють медіаконтент та відповідають за комунікацію в соцмережах;
- група працівників, які безпосередньо надають послуги (книговидача, підтримка е-каталога, організація заходів, інформаційне та довідкове обслуговування);
- група проєктного менеджмента.

Наш досвід

Особливість організації роботи Мандрівної бібліотеки полягає насамперед в тому, що працівники перебувають в різних містах України та за її межами. А бібліотека не має власного фізичного простору для надання послуг. В цих умовах ми обрали наступну організаційну модель: фізичний офіс (орендне приміщення) для зберігання документів, техніки, організації книжкової колекції знаходиться в Черкасах, а всі працівники виконують свої функції в містах свого проживання. Для виконання завдань поєднується дистанційна робота та робота наживо.

Для розподілу задач, фіксації виконаної роботи, поточної комунікації, звітування та зберігання всіх документів офіційного діловодства ми використовуємо корпоративне середовище Google Workspace. Саме така організація ставить всіх працівників в однакові умови, попри те, чи знаходяться вони в місті, де розташовано фізичний офіс, чи в іншому місті. Поточна (швидка) комунікація відбувається в робочих чатах 24/7, робочі наради проводимо за допомогою відеоконференцій.

Оскільки головний офіс мандрівної бібліотеки використовується виключно для організаційних завдань, працівники бібліотеки, незалежно від свого місця перебування, організовують заходи наживо для користувачів на партнерських просторах. Так усі врівноважені в умовах загальної комунікації – вона відбувається через онлайнову взаємодію, і в умовах організації подій наживо – всі комунікують з партнерами, на чиїх просторах ми організовуємо заходи.

Ведення табелів, кадровий облік, облік показників, облік роботи бібліотеки, ділове листування – все здійснюється в електронному вигляді із застосуванням інструментів Google. Для збереження інформаційних масивів документів, які є результатом змістовної діяльності бібліотеки – записи вебінарів, інформаційні дайджести, електронні архіви матеріалів, тощо – також використовується хмарне сховище Google. База даних електронного каталогу та автоматизованої бібліотечної інформаційної системи і її резервні копії зберігаються на VPS сервері. Там же зберігається база даних і всі матеріали офіційного вебсерверу бібліотеки.

Рекомендації та поради

Дистанційну роботу бібліотеки вам допоможуть організувати наші методичні рекомендації

Для організації віртуального офісу ви можете обрати будь-яку бізнес платформу: Slack, Notion, ClickUp та інші. Але зауважимо, що бібліотека як освітній заклад, може отримати дозвіл від компанії Google на безкоштовне використання Google Workspace, тому рекомендуємо звернути увагу саме на цей інструмент.

При розподілі завдань, може статися так, що одні й ті самі

працівники будуть залучені до декількох груп та виконувати декілька ролей в команді, тому члени команди мають бути достатньо універсальними і мати різноманітний набір компетентностей. Радимо залучати до команди не лише бібліотекарів, а й філологів, психологів, відеографів та інших фахівців, згідно з завданнями, які ви визначаєте в роботі бібліотеки.

Якщо ви плануєте організувати мандрівну модель у складі вашої традиційної бібліотеки – це може буде структруний підрозділ закладу, а офіс, звичайно, буде розміщений безпосередньо в його приміщенні.

3. РОБОТА З КОРИСТУВАЧАМИ І СПІЛЬНОТАМИ

Як організувати

У мобільній бібліотеці варто розрізняти поняття користувач і бібліотечна спільнота.

Користувач – той, хто користується бібліотечними послугами: бере книги, відвідує заходи або інформаційні ресурси.

Бібліотечна спільнота – це коло людей, які регулярно взаємодіють із бібліотекою, спілкуються між собою, беруть участь у подіях і підтримують спільні цінності.

Для роботи з користувачами важливо забезпечити просту реєстрацію та доступ до послуг, а для розвитку спільноти – підтримувати постійну комунікацію, залучати людей до заходів, збирати відгуки й враховувати їхні потреби.

Зручну систему реєстрації користувачів можна створити через сайт, онлайн-форму або ж – реєстуйте гостей безпосередньо під час заходів. Регулярно підтримуйте комунікацію через електронні розсилки, соціальні мережі та месенджери, а також збирайте відгуки й вивчайте потреби авдиторії. Важливо не лише залучати нових користувачів, а й зберігати зв’язок із тими, хто вже був частиною вашої бібліотечної спільноти.

Наш досвід

База користувачів Луганської ОУНБ поєднує читачів, зареєстрованих після релокації бібліотеки 2014 року та нових користувачів, які долучилися після 2022 року. Сьогодні це мешканці Луганщини, які проживають у різних регіонах України, місцеві жителі громад, де працює бібліотека, а також учасники наших заходів у Черкасах, Дніпрі, Києві, Ужгороді та інших містах, де ми проводимо виїзні активності. Особливістю мобільної моделі є поява “мандрівного читача” – людини, яка змінює місце проживання, але продовжує залишатися частиною бібліотечної спільноти. Для підтримки зв’язку ми використовуємо електронні розсилки через SendPulse і Mailchimp, інформуючи користувачів про події, нові проєкти, корисні матеріали і можливості участі в заходах. Тематика розсилок поєднує два напрями: загальноукраїнський – матеріали про визначні події і важливі дати; локальний – культурні проєкти про Луганщину, її людей, історію і сучасність.

Водночас ми працюємо не лише з окремими читачами, а й формуємо **тематичні спільноти.** Для цього використовуємо окремі чати книжкового клубу “ЛітМандрівка”, занять із цифрової грамотності, практик йоги та інших проєктів. Так учасники можуть спілкуватися між собою, ставити запитання, отримувати додаткові матеріали й залишатися на зв'язку після завершення заходів.

Важливою частиною роботи є й щоденна комунікація в соціальних мережах. Ми відповідаємо на всі коментарі та повідомлення, адже зворотний зв'язок – це не лише ввічливість, а й спосіб краще зрозуміти потреби авдиторії, підтримати діалог і поступово згуртовувати спільноту.

Одним із прикладів такої взаємодії став проєкт “Пікнік на Луганці”. Саме завдяки коментарям під дописом у телеграмі, ми познайомилися з людьми з Луганщини, які пишуть поезію. Це стало початком нових знайомств і дало змогу організувати окрему зустріч у межах проєкту.

Ми постійно аналізуємо реакцію віртуальної авдиторії: статистику соціальних мереж і сайту, коментарі, повідомлення, активність у тематичних чатах та результати розсилок. Це допомагає швидко помічати нові запити, оцінювати ефективність різних форматів і

вдосконалювати роботу.

Ми регулярно аналізуємо статистику всіх цифрових майданчиків: охоплення, перегляди, взаємодію з контентом, коментарі, поширення та залученість авдиторії. Це допомагає швидко зрозуміти, які формати працюють найкраще, і коригувати контент-план.

Рекомендації та поради

Формуйте єдину базу користувачів незалежно від їхнього місця проживання та регулярно її оновлюйте. Поєднуйте різні канали комунікації: електронні розсилки, соціальні мережі, месенджери та особисті зустрічі, щоб підтримувати постійний зв'язок із клієнтами. Регулярно вивчайте потреби авдиторії за допомогою опитувань і форм зворотного зв'язку. Пам'ятайте, що мобільна бібліотека працює не лише з окремими читачами, а й формує спільноту людей, яких об'єднують читання, спільний досвід і зв'язок із рідною громадою.

4. ФОРМАТИ РОБОТИ

Як організувати

Спочатку необхідно визначитися з **форматом роботи** – способом проведення заходу. Це може бути: онлайновий, офлайновий чи виїзний захід. Далі оберіть **форми роботи** відповідно до потреб громади: лекції, книжкові клуби, майстер-класи, тренінги, презентації, творчі зустрічі, розмовні клуби тощо.

Якщо бібліотека не має власного простору, ви можете проводити заходи на базі партнерських організацій – гуманітарних хабів, громадських і молодіжних просторів, ресурсних центрів, бібліотек, закладів освіти чи інших культурних установ. До проведення можна залучати місцевих експертів, освітян, митців і представників громадського сектору, а після заходів – збирати зворотний зв’язок для вдосконалення програми.

Онлайнові заходи також можна адаптувати під різні потреби: проводити їх як інтерактивні зустрічі з активною участю авдиторії або як стріми, де основну роль відіграють модератор і запрошені

гості, а учасники долучаються через чат.

Наш досвід

На початку роботи в умовах релокації ми не мали готової моделі діяльності, тому тестували різні формати, орієнтуючись на потреби авдиторії та власні спостереження. Згодом відбір тем і форматів почав ґрунтуватися на зворотному зв'язку від учасників, аналізі відвідуваності та актуальних запитах громади.

Оскільки ми не має власного приміщення, тому проводимо заходи у партнерських просторах. Серед них – ГО Alliance Global, гуманітарний хаб “Всі свої”, арттерапевтичний простір “Инший вимір”, Черкаський молодіжний ресурсний центр, центр “ЯМаріуполь”, книгарня “Вперта коза” у м. Дніпро, бібліотеки-партнери (Дніпровська Центральна міська бібліотека, Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека імені Ф. Потушняка), заклади освіти (школи) та інші громадські простори.

Основу роботи складають традиційні бібліотечні форми, які ми адаптували до мобільної моделі. Для бібліотечної спільноти проводимо методичні зустрічі, професійні обміни та презентації практик.

Промоцію читання реалізуємо через книжкові клуби, презентації книг, літературні дискусії та прямі ефіри з письменниками в інстаграмі.

Онлайн-формат дозволяє долучати авторів і читачів з різних міст та країн, а книжкові клуби об’єднують людей незалежно від їхнього місця проживання.

До традиційних форм роботи ми додали публічні дискусії, панельні дискусії, поетично-музичні сесії.

Поступово з’явилися й авторські форми. Антилекції – це інтерактивні зустрічі, у яких учасники не лише слухають, а й взаємодіють із матеріалом через запитання, ігри, голосування та дискусії.

Онлайновий проєкт “Пікнік на Луганці” поєднує неформальне спілкування, поезію, музику, читання та знайомство з культурою Луганщини.

Активно використовуємо воркшопи, які проводять самі працівники бібліотеки, ділячись власним експертним досвідом.

Окремим напрямом стали заходи з підтримки ментального здоров'я: арттерапевтичні практики, заняття з йоги, зустрічі та подкасти з психологами.

Також проводимо розмовні клуби української мови, тренінги з цифрової грамотності, медіаграмотності та безбар'єрності, творчі майстер-класи для дітей. Через ці форми ми не лише надаємо бібліотечні послуги, а й формуємо сталі спільноти, підтримуємо зв'язки між людьми та допомагаємо зберігати культурну ідентичність Луганщини.

Для оцінки роботи та вивчення потреб учасників ми використовуємо форму зворотного зв’язку “Мандрівний відгук”.

Рекомендації та поради

Пропонуємо додавати нові формати поступово, зважаючи на потребам вашої авдиторії. Поєднуйте культурні, освітні та комунікаційні заходи, адже саме така різноманітність допомагає залучати різні вікові групи. Активно співпрацюйте з місцевими освітянами, митцями, громадськими організаціями та експертами з вашої громади. Регулярно збирайте відгуки учасників і враховуйте їх під час планування наступних подій. Особливу увагу варто приділити темам, які допомагають людям зберігати зв’язок зі своєю громадою, культурою та історією навіть після вимушеного переміщення.

Онлайнові заходи варто організовувати на тих платформах, які використовує ваша аудиторія. Наприклад, якщо найпопулярніший ваш ресурс фейсбук, то стріми онлайнових заходів можна проводити саме там, якщо авдиторія активніша в інстаграм – обирайте цю платформу.

Так само обирайте сервіс для онлайн-зустрічей – Zoom, Google Meet, Microsoft Teams тощо. Орієнтуйтеся на те, яким сервісом звикла користуватися ваша основна аудиторія: що простіше їй підключитися, то вищою буде участь у заході.

5. ФОРМУВАННЯ КНИЖКОВОЇ КОЛЕКЦІЇ

Як організувати

Формування мобільної книжкової колекції варто починати з вивчення потреб громади. Сформуйте компактний і мобільний фонд на основі опитувань чи актуальних запитів у соцмережах і самостійного відслідковування ринку, який включатиме сучасну українську літературу, книги для дітей і підлітків, науково-популярні видання, літературу з психології, історії та культури України.

Для доступу до книжок можна організовувати мобільні книжкові полиці у партнерських просторах: гуманітарних хабах, освітніх центрах, молодіжних і громадських просторах. Такі полички можна організувати в приміщенні пошти, магазину чи кав’ярні.

Зазначена послуга позичання книг відрізняється від бібліотечного пункту. Бібліотечний пункт, який передбачає окреме пристосоване приміщення, працює певні години роботи та передбачає наявність бібліотекаря-волонтера, який буде здійснювати фізично обслуговування користувачів саме в ці години роботи.

Мобільні бібліотечні полички також не можна асоціювати з оргнізацією поличок буккросингу, де передбачається обмін книжками і не відбувається облік книговидач.

Мобільні полички ми розглядаємо своєрідні “книжкові філії”

мандрівної бібліотеки з організацією системи самообслуговування. Читач не лише бере книжку, а й самостійно записує її на власний формуляр через чат-бот, а потім так само фіксує її повернення на місце. Також, якщо читач вперше натрапляє на мобільну поличку, у нього є можливість спочатку зареєструватися в бібліотеку в якості користувача.

Моніторинг цих користувачів та їхніх електронних читацьких формулярів здійснює бібліотекар віддалено, за допомогою спеціальних технічних інструментів. Облік фонду та книговидачі за такої організації послуги читання можна вести за допомогою АБІС, електронних таблиць, онлайн-форм або чат-ботів.

Наш досвід

Одним із пріоритетів Луганської мандрівної бібліотеки є формування краєзнавчої колекції і популяризація культурної спадщини Луганщини через творчість місцевих авторів і митців. Однак скромний книжковий фонд складається і з сучасної художньої української та іноземної літератури, наукових і науково-популярних видань, дитячої літератури, книг із психології.

Для забезпечення доступу до книг ми створили сервіс “Мандрівна книжка” – мережу пересувних книжкових полиць у партнерських просторах Черкас. Читачі можуть самостійно обирати книги, реєструвати видачу через Telegram-бот або паперову форму, яка запропонована на локації, та повертати їх на ту саму локацію після прочитання. Така модель дозволяє читачу користуватися бібліотечними послугами навіть без постійної присутності бібліотекаря, а бібліотекарю – підтримувати зв'язок із читачами.
Бібліотекар у віддаленому режимі здійснює моніторинг користування книгами. Технічна група забезпечує сумісність Telegram-боту з базою даних АБІС, яка використовується бібліотекою.

Інформація про книжкову колекцію доступна через онлайн-каталог на офіційному сайті бібліотеки.

Рекомендації та поради

Наповнюйте мобільний фонд якісною сучасною літературою

українською мовою, орієнтуючись на рекомендації Українського інституту книги, PEN Ukraine, “Читомо” та інших профільних ресурсів. Використовуйте різні джерела комплектування: власні фонди, книжкові дарунки, співпрацю з видавництвами, бібліотеками та громадою.

Доповнюйте друковану колекцію електронними ресурсами, розміщуючи QR-коди з доступом до безоплатних електронних та аудіокниг. Для розвитку та підтримки ініціативи залучайте партнерів, грантові програми та місцевий бізнес.

Онлайновий сервіс в такому форматі послуги читання критично важливий. Якщо ви не маєте в бібліотеці АБІС, можна застосовувати технічні рішення з використання ШІ: онлайнові консультанти, чат-боти тощо.

6. СТВОРЕННЯ МЕДІАКОНТЕНТУ

Як це зробити

Для мобільної бібліотеки медіаконтент є не менш важливим, ніж книжки чи заходи. Якщо користувачі знаходяться в різних містах і країнах, саме цифрові канали допомагають підтримувати постійний зв’язок із громадою. Визначте основні канали комунікації: сайт, соціальні мережі, месенджери або відеоплатформи. Регулярно публікуйте на них новини бібліотеки, анонси подій, книжкові рекомендації, інтерв'ю, подкасти, відео, краєзнавчі матеріали та історії людей вашої громади.

Наш досвід

Луганська мандрівна бібліотека створює контент двох напрямів. Перший – загальнонаціональний, присвячений важливим подіям, датам і темам, які об’єднують усіх українців. Другий – регіональний, спрямований на збереження пам’яті про Луганщину, її історію, культуру, літературу та людей. Ми працюємо через офіційний сайт, фейсбук та інстаграм, телеграм і ютуб.

Офіційний сайт є основним інформаційним ресурсом бібліотеки: тут розміщено інформацію для читачів і бібліотекарів, історію

закладу, календар подій, відкриті статистичні дані, контакти та інші офіційні матеріали. Сайт також виконує роль щоденника роботи бібліотеки: у режимі реального часу ми публікуємо новини, анонси, звіти про заходи, їхні результати та фотоматеріали. Це забезпечує відкритість діяльності бібліотеки й дозволяє користувачам і партнерам постійно стежити за її роботою.

Фейсбук – наш основний робочий майданчик. Тут публікуємо новини, анонси, звіти, інформацію для партнерів, бібліотек, органів влади та професійної спільноти. Після повномасштабного вторгнення сторінку довелося закрити і створити нову. Але відтак ми переконалися, що не варто боятися оновлювати свої цифрові ресурси або навіть закривати їх із міркувань безпеки. Головне – регулярно підтримувати актуальність інформації.

За перші шість місяців 2026 року кількість підписників сторінки зросла з **1028 до 1098**. Щомісяця контент отримував **700–1458 взаємодій**, а загальна залученість авдиторії зросла з **15,1 тис. до 26,8 тис.** Перегляди дописів та іншого контенту становили від **14,4 тис. до 25,5 тис. на місяць**.

Інстаграм використовуємо для більш живого спілкування з читачами. Тут виходять книжкові рекомендації, короткі відео, репортажі із заходів, історії про книги та людей. Саме тут ми проводимо цикл прямих етерів **“ЛітРозмови”** із сучасними українськими письменниками. За 2022 – 2026 роки відбулося понад 70 таких зустрічей.

У першому півріччі 2026 року кількість підписників зросла з **1074 до 1156**. Щомісяця контент отримував **831–1409 взаємодій**, а загальна залученість авдиторії зросла з **21,3 тис. до 30,4 тис.** Кількість переглядів становила від **20,5 тис. до 29 тис. на місяць**. Таким чином, інстаграм є одним із найефективніших каналів для залучення та активної взаємодії з аудиторією, особливо через короткі відео та візуальний контент.

Саме фейсбук разом з інстаграмом забезпечує найвищий рівень взаємодії з аудиторією.

Ютуб став повноцінною освітньою платформою бібліотеки. Тут виходять книжкові огляди, подкасти з психологами, бук блогерами, громадськими активістами, краєзнавчі відео,

інтерв'ю, літературні рекомендації та цикли “То-топ Луганщиною”, “Бібліотекар(ка) шарить”, “Good Library Podcast”, “Пікнік на Луганці”.

Щомісяця користувачі переглядали наші відео від **73 до 122 годин**, а середня тривалість перегляду становила від **1:57 до 4:10 хвилини**. Це свідчить не лише про кількість переглядів, а й про достатньо тривале споживання контенту.

Найпопулярніше відео “Шевченківський лауреат, який убив родину: правда про Головка” переглянули понад **64 тис.** користувачів. Відео “Бібліотекар(ка) шарить. Списуємо книжки?” набрало **5,5 тис.** переглядів, а “Що робити з російськими класиками?” – **3,7 тис**. До десятки найпопулярніших також увійшли відео про Сіверськодонецьк, історію Голодомору 1946–1947 років та культурну спадщину Луганщини. Серед коротких відео (шортс) найбільшу авдиторію зібрали ролики про Нестора Махна, українську класику та сучасну воєнну літературу. Найуспішніші відео отримали **28 тис.**, **23 тис.**, **6,5 тис.**, **5,7 тис**. та **5,3 тис**. переглядів. Це підтверджує, що якісний відеоконтент дозволяє бібліотеці виходити далеко за межі своєї громади та залучати нову аудиторію.

Саме відеоконтент сьогодні допомагає залучати нову авдиторію й формувати бібліотечну спільноту далеко за межами фізичного простору бібліотеки.

Телеграм використовуємо для швидкої комунікації: анонсуємо події, повідомляємо про нові можливості та поширюємо корисну інформацію.

Ми регулярно аналізуємо ці показники, щоб розуміти, які теми й формати найбільше цікавлять аудиторію. Тому експериментуємо з короткими відео, стрімами, подкастами, інтерв’ю та іншими форматами й поступово адаптуємо контент до потреб різних груп користувачів.

Медіаконтент допомагає нам залишатися на зв’язку з користувачами, які були змушені покинути свої домівки, знайомити з діяльністю бібліотеки нових людей і підтримувати зв’язок із тими, хто досі перебуває на тимчасово окупованих територіях. У такій моделі роботи цифрова присутність фактично стає продовженням бібліотеки поза фізичним простором.

Рекомендації та поради

Починайте з тих платформ, які вже використовує ваша авдиторія, і не намагайтеся одразу бути присутніми всюди. Важливіше за кількість майданчиків є регулярність комунікації. Поєднуйте інформацію про діяльність бібліотеки з контентом про громаду, її історію, культуру та людей. Залучайте користувачів до створення матеріалів, діліться їхніми історіями та досвідом. Саме такий контент допомагає формувати відчуття спільності та підтримувати зв’язок між людьми навіть тоді, коли вони перебувають далеко одне від одного.

Робота з медіаконтентом і соціальними мережами – окремий напрям діяльності бібліотеки, який потребує системного підходу, планування та відповідальних людей. Сприймайте соціальні мережі як гнучкий інструмент комунікації: їх можна змінювати, перезапускати, адаптувати до нових умов або навіть створювати заново, якщо цього потребують безпекова ситуація чи зміна моделі роботи бібліотеки.

Якість контенту, який ви створюєте, дуже важлива. Тому залучайте партнерів, які мають відповідні навички – журналістів, місцевих блогерів, фотографів. Корисно запропонувати працівникам, відповідальним за цей напрям, пройти цільове

навчання по створенню медіаконтенту.

Для цього можна скористатися такими навчальними програмами, які є в додатках до посібника.

7. РЕСУРСИ

Як організувати

Привабливість організації моделі мандрівної бібліотеки в тому, що вона не потребує великих фінансових витрат. Ви економите на утриманні окремого приміщення для організації роботи бібліотеки.

Найбільш важливим ресурсом в такій моделі є команда, яка буде реалізувати ваші ідеї. Тому важливе чітке визначення напрямків роботи, ролей та обов'язків в команді, а також постійна комунікація і проведення заходів із гуртування команди (тімбілдінгу).

Однак, варто забезпечити базову ресурсну спроможність бібліотеки:

- наявність приміщення для організації фонду, зберігання оргтехніки, документів, тощо;
- обладнання для роботи в офісі та дистанційних працівників: ноутбуки, вебкамера, відеокамера, техніка та програмне забезпечення для монтажу відео та обробки візуалу;
- обладнання для організації заходів: мобільні меблі (стенди, складні стільці), проєктор, екран;
- наявність доступу до Інтернету;
- хмарне сховище для зберігання даних.

Набір необхідної техніки можна отримати від грантової діяльності, так само, як і залучити донорські кошти для організації тімбілдінгу для команди.

Наш досвід

Ресурсна база Луганської ОУНБ складається з 17 працівників, кожен має ноутбук для роботи – власний, за домовленістю, або бібліотечний. Усі працівники бібліотеки мають додаткову

зайнятість, що дозволяє їм реалізовувати свої навички поза межами роботи в бібліотеці, і таким чином приносити нові ідеї та практичні рішення в команду.

Фізичний офіс для роботи (12 кв.м.) надано колегами з черкаської бібліотечної спільноти.

Для проведення заходів використовуються простори партнерів в усіх містах, де знаходяться наші працівники. Ці простори зазвичай оснащені всім необхідним для проведення заходів. Для онлайнових заходів використовуються безкоштовні версії сервісів Google meet, Zoom, а також Instagram як стрімінговий майданчик.

Наявну оргтехніку – половину комп'ютерів, фотокамеру, медіапроєктор, вебкамеру, рекордер, портативну аудіосистему – бібліотека отримала за грантові кошти. Також, для створення медіаконтенту, використовується особисте обладнання працівників бібліотеки, професійні студії партнерів.

Рекомендації та поради

Залучайте до своєї команди фахівців з власним обладнанням – ви можете знайти спільну зацікавленість в цьому процесі: виконання завдань в межах роботи мандрівної бібліотеки дає додаткову можливість фахівцям для практики, а бібліотеці отримувати досвід "ззовні".

Підрахуйте економічну вигоду цієї форми роботи: чи може мандрівна бібліотека стати ефективною альтернативою бібліотекам у віддалених населених пунктах, які працюють лише кілька годин на день і не відповідають сучасним потребам громади? Така форма роботи не лише зекономить кошти, а й дозволить утримувати постійний зв'язок і комунікацію з мешканцями цих населених пунктів, де немає сучасних бібліотек, та забезпечити їм поточне бібліотечне обслуговування.

8. КОМУНІКАЦІЯ З ПАРТНЕРАМИ

Як організувати

Пропонуємо спершу об'єктивно оцінити ту партнерську спільноту,

з якою ви взаємодіяли довгий час до кризових обставин. Цілком можливо, що зараз ви потребуєте нових контактів для співпраці.

Не зупиняйтеся на меморандумі чи спільному фото – найважливіше і найцікавіше в партнерстві починається після них. Як підготуватися до зустрічі з партнером? Ретельно вивчаємо свого партнера: чим він займається, який рівень довіри до нього з боку цільової авдиторії, що сприяє їхній взаємодії, як він звучить у соцмережах, медіа, чи регулярно він постить про себе і свою роботу. З боку бібліотеки важливі наступні дії: готуємо презентацію або короткий опис послуг і пропозицій, призначаємо зустріч у зручному для вас обох форматі, знайомимо із собою, своєю командою. Нагально важливо: відразу чітко визначаємо і проговорюємо власну роль й очікуваний внесок від партнера та від своєї команди.

Під час пошуку нових або розвитку сталих партнерств керуємося власними цінностями та ідеями. Має статися порозуміння між вами і партнерами, а не пристосування до діяльності одне одного.

Мандрівна бібліотека для нового партнера – може звучати цікаво, але важливіше інше: яку проблему вона допоможе йому розв'язати? Якщо немає можливості запитати про це напряму, спробуйте просту вправу. Дослідіть діяльність потенційного партнера, поставте себе на його місце й дайте відповідь на запитання: чим мандрівна бібліотека може бути корисною саме зараз? Не шукайте складних чи революційних ідей – подумайте про реальні потреби, на які ви можете швидко відгукнутися. Наприклад, для нас відповідь виглядає так: бібліотечні послуги без потреби їхати до бібліотеки; швидка реакція на запит партнера чи громади, адже мандрівна бібліотека не прив'язана до однієї будівлі й може оперативно приїхати туди, де виникла потреба в певному переліку послуг і подій; книжкові клуби й обговорення книг на будь-якому просторі; бібліотекарі та книги там, де перебувають люди; можливість замовити подію або бібліотечну послугу у зручному місці й у зручний час.

Як це працює у нас

Проілюструємо акценти, які допомогли нам напрацювати ефективний алгоритм набуття та розвитку партнерств.

Партнери	Запит від партнера	Запит від бібліотеки	Ресурс бібліотеки	Ресурс партнера
Книгарня	Формування стійкої спільноти читачів, професійне модерування, постійна комунікація з учасниками клубу, вибір книжок.	Створення книжкового клубу на безпечному і затишному просторі для дорослих.	Модератор і координатор клубу; співавторство та поширення анонсів.	Професійний запис і монтаж відеоанонсів, координуван-ня реєстрації учасників, збір волонтерсь ких внесків за участь, фото/ відеозвіт.
Ресурсний центр	Залучення нових користувачів до простору, створення медіаматері-алу на основі події.	Публічне обговорення культурного відновлення з переселен-цями та місцевою громадою на безпечному і технічно оснащеному просторі.	Організація, модерація публічної дискусії, анонсування, фото/відеозвіт події.	Поширення інформації, організація запису і трансляції події.
Органи самовряду-вання приймаючої громади	Подія, яка допомагає ближче познайомити та об’єднати переселенців і місцеву громаду.	Взаємодія з переміщеними спільнотами в різних регіонах України.	Організація і модерування поетично-музичного джему за участі переселенців та місцевої громади.	Фінансування події, технічне оснащення локації, кейтеринг, транспортне забезпече ння для учасників.

У мандрівному форматі нам довелося переосмислити всі свої партнерські підходи. Виклик перший, з яким ми стикнулися – знайти своїх земляків, зокрема дійсних та потенційно нових читачів і партнерів, у тих регіонах, де ми опинилися. У перші місяці роботи “бета-версія” мандрівної бібліотеки вже мала

оперативні формати за найбільш запотребуваними напрямами і форматами серед переселенців – розмовні клуби української, тренінги з медійної та цифрової грамотності, майстерки з психоемоційного розвантаження, заняття з йоги, гібридну школу неформальної освіти.

Спочатку ми пішли з цим пакетом послуг і пропозицій до місцевих бібліотек та гумхабів. З більшістю бібліотек уже мали налагоджені зв'язки. Тому цей крок, завдяки колегам, для нас був найлегшим і найсприятливішим. З гумхабами різних переміщених громад, причому не лише з Луганщини, було дещо важче. Адже це простори, які попервах переживали організаційну кризу. Зокрема таким координаційним центрам довелося швидко включити до гуманітарних обов'язків ще й адміністративні та культурно-просвітницькі. Відтак наші послуги опинилися у такій собі конкуренції з гуманітарними. Тут порада одна – якщо ваша послуга чи подія туди не сунеться через низку причин – то й не суньте. Ідіть далі.

Потім наша карта партнерів поповнилася просторами, які мали досить скупий досвід взаємодії з бібліотеками. Тому між нами відбулося не лише персональне знайомство, а й спростування деяких стереотипів та глибше розуміння одне одного. Серед таких партнерів: культурні центри, галереї, молодіжні центри та книгарні. Клеєм у цих партерствах стали культурно-освітні колаборації: бібліотекарі зарекомендували себе як лектори авторських антилекції з укрліту, модератори та організатори книжкових клубів, публічних дискусій, поетично-музичних джемів та зустрічей з письменниками.

З медіа також особливі зв'язки. На щастя, медійники знаходили нас самі і риторика навколо нас усе частіше розвивалася не як "знову знедолені та скривджені", а "бібліотека, яка рухається далі в новій формі". На такий зв'язок нас вивели оновлені соцмережі бібліотеки, які чітко продовжують артикулювати фокус роботи – запотребувані культурні події й теми серед переселенці та приймаючих громад. У нас це: популяризація української мови, різні формати дослідження літератури, артпрактики, переосмислення модерної та сучасної культури, цифрова освіта у мандрівному форматі.

Наразі маємо цілком товариську мережу партнерів. Ілюструємо ранжування за рівнем активної взаємодії і те, чим ми підсилюємо

одне одного.

- **Бібліотеки**: культурно-освітні послуги та події, співорганізація.
- **Книгарні**: партнерства, модерування книжкових клубів, презентацій, проведення антилекцій.
- **Гумхаби і молодіжні центри**: навчальні послуги, арттерапія, розмовні клуби, дискусії.
- **Видавництва**: модерування презентацій, промоція книг та авторів, книгодарування.
- **Громадські організації**: грантова експертиза/взаємодія з локальної ідентичності.
- **Медіа регіональні**: подкасти про культурні події, матеріали про ініціативи з промоції читання, дописи про команду бібліотеки, перепости бібліотечних анонсів.
- **Органи місцевого самоврядування**: події з інтеграції, підтримки українців під час війни.
- **Медіа всеукраїнські**: репортажі про мандрівні проєкти бібліотеки; матеріали про бібліотеки в екзилі.

Рекомендації та поради

1. Під час знайомства з партнерами або конкретних пропозицій співпраці обов’язково використовуйте презентацію себе та своїх ідей. Укладіть візуальну розповідь про свій практичний досвід, цінності, команду, послуги тощо. Якщо це ідея – то дайте структуктурний опис та обов’язково вкажіть очікувані результати, зокрема вплив. Старайтеся презентувати себе коротко і доступною мовою. Під час оформлення презентації або ж портфоліо особливо рекомендуємо дотримуватися **норм інформаційної безбар’єрності**.

2. Колеги, радимо знайти свою фішку, щоб партнери знайшли вас. Визначте свій особливий напрям роботи – той, що резонує саме з вами, вашою командою і вашою громадою. Це не примха, а стратегічне рішення. Знайдете родзинку – і плекайте її, показуйте в кожній комунікації. Саме так вас впізнають, зрозуміють і зможуть дати щирий відгук на співпрацю. Наприклад, у нас – бібліотека підтримки переміщеної культури Луганщини, у вас це може бути бібліотека-психологічний хаб, бібліотека проєктів громади або ж бібліотека коміксів і графічної літератури. Варіантів безмежжя.

ПІДСУМКИ

Ми ділимося з вами моделлю мандрівної бібліотеки, щоб ви могли застосувати її відповідно до власних умов та потреб. Мандрівна бібліотека може існувати як окремий заклад. Або – як підрозділ будь-якої бібліотеки, яка не має потреби в релокації. Ви можете лише урізноманітнити свою діяльність виїзними подіями у співпраці з партнерами, додати онлайнових взаємодій зі своєю авдиторією: організувати читацький клуб на платформі zoom чи запустити серію прямих етерів з митцями вашої громади тощо.

Ця модель може бути виходом на випадок кризових ситуацій. Пошкодження приміщення бібліотеки і потреба в капітальному ремонті може виникнути не лише внаслідок воєнних дій, але й через природні катаклізми або навіть плинність часу. Також про такі моделі роботи всім нам було б корисно дізнатися в 2020 році, коли під час пандемії, ми лише відкривали різновиди дистанційних можливостей, чи не так?

Формат мандрівної бібліотеки та доступ до бібліотечних послуг допомагають зберегти культурну ідентичність і підтримати громаду як в кризовій ситуації, так і в умовах фінансових та ресурсних обмежень.

Мандрівна модель може бути й альтернативою сільським філіям. Наприклад, пропонувати книги через мандрівні полички, а культурно-масові події – онлайн. Лише переконайтеся, звісно, що ви вже всім місцевим допомогли опанувати базову інформаційну грамотність. І тоді вам не доведеться чекати можливості отримати бібліобус, ви зможете оптимізувати свою мережу вже зараз.

Наш формат роботи – це не про доставляння книг і послуг на короткий час, як це відбувається при обслуговуванні бібліобусом. Він про постійну взаємодію зі спільнотою на відстані.

ДОДАТКИ

1. Портрет Луганської мандрівної бібліотеки станом на 2026 рік (візуалізувати у вигляді інфографіки)

Вік	4 роки
Акцент	збереження і відновлення культури Луганщини.
Цінності/ принципи	збереження ідентичності, інформаційна безбар'єрність, у центрі – людина, відкритість, стійкість у кризі.
Мобіль-ність	різні міста і локації
Наявність мобільного буса	немає, врум-врум на громадському
Співвід-ношення офлайн-онлайн:	50/50
Мандрівні ресурси	гранти, підтримка партнерів, за власний рахунок
Що і де відбува-ється	***Черкаси:*** 9 працівників • головний офіс, загальний менеджменті – Черкаська обласна бібліотека для дітей • методичний центр • прессслужба • проєктний відділ • мандрівні полички – молодіжний центр, артстудія, хаби • відеоподкасти/огляди – студія колеги-музиканта • арттерапія – артпростір колеги-психологині, школи, хаби, кав'ярні • розмовний клуб – хаби, молодіжні простори • пересувний цифра-хаб – гумхаби, індивідуально • клуб зв'язку поколінь – молодіжні центри, арттпростір, школи, хаби • SMM-відділ – квартири райтерки і дизайнерки

	Дніпро: 2 працівники • книжковий клуб: книгарня • презентації з авторами: бібліотеки, книгарні, культурний центр • літературний галявник: Zoom, хаби • пресслужба • проєктний відділ • бухгалтерський відділ
	Київ: 2 працівники • методична служба – квартира методистки і дизайнера, Zoom • дизайн-відділ • текстові літогляди
	Ужгород: 2 працівники • істівенти про Луганщину: Zoom • музичні джеми – прихистки для ВПО, хаби, кав’ярні, артпростори • технічна підтримка – де поведеться
	Рига, Латвія: 1 працівниця • книжковий клуб: Google meet • літрозмова з авторами: стрім в Instagram • інформаційні дайджести • текстові літогляди
	Полтавщина: 1 працівниця • методична служба і загальний менеджмент
Команда	17 працівників: • керівниці • методисти і дослідники • бухгалтерка • проєктна менеджерка • контент-менеджер: відеограф, фотограф • графічні дизайнери • SMM-менеджерка

	• івент-менеджер • адмін сайту • тренери, модератори, лектори • куратор книжкової колекції
Компе-тентності	• філологи, редактори, психологи • культурні менеджери • письменники, музиканти • експерти з безбар'єрності • експерти з цифрової освіти та медіаграмотності • художники, дизайнери • програмісти • маркетолог • бібліотекарі
Робочий ритм	особистий тайм-менеджмент: 8 годин ділимо на зручні проміжки для виконання задач упродовж дня
Комуніка-ції	• Офіційний сайт – головний інформаційний хаб для спільнот. • Фейсбук – професійна спільнота, партнери • Інстаграм – переселенці у різних куточках світу • Телеграм – стала спільнота читачів / користувачі в окупації • YouTube – користувачі із запитом на медіаконтент.
Парт-нерства	бібліотеки, гумхаби, культурні/молодіжні центри, ГО, книгарні, видавництва, медіа
Цифрові інструмен-ти	• Google Workspace для організації віртуального офісу. • Google Календар подій – інтегрований на сторінку вебсайту. • SendPulse і Mailchimp для електронних розсилок, запрошень. • **Telegram** | **WhatsApp** боти для швидкого зв'язку з читачами • **Електронний каталог** з краєзнавчою базою видань • **Веб** | **Google** форми реєстрації читачів • Zoom | Google Meet | Instagram Live • AI помічники: Perplexity AI, Consensus, ChatPDF, Elicit, Gemini, ChatGPT.

2. Перевірені корисні ресурси

1. Канал “SKVOT: школа попкультури”: подкасти, лекції, тренінги з людьми креативних професій про культурний менеджмент, бренди, рекламу і дизайн: https://www.youtube.com/@SKVOT_io/videos
2. Канал Projector Creative & Tech Online Institute – онлайн інститут вільної освіти для твоєї професії: https://www.youtube.com/@ProjectorInstitute
3. Як забезпечити доступність інформації: https://www.facebook.com/UDUkraine/videos/660863162864959/?extid=CL-UNK-UNK-UNK-IOS_GK0T-GK1C

3. Грантові джерела:

1. Український інститут книги: https://ubi.org.ua/uk/activity/mozhlivosti-vid-ukra-nskogo-institut-knigi
2. Українська Фундація “Множина”: https://mnozhyna.foundation/
3. Український культурний фонд: https://ucf.in.ua/
4. Міжнародний фонд “Відродження”: https://www.irf.ua/
5. Ресурсний центр “Гурт”: https://gurt.org.ua/
6. Можливості на “Велика ідея”: https://biggggidea.com/
7. Креативна Європа в Україні: https://creativeeurope.in.ua/strand/culture
8. Всеукраїнська Асоціація ОТГ: https://hromady.org/59-grantiv-ta-konkursiv-dobirka-vseukra%D1%97nsko%D1%97-asociaci%D1%97-otg/#
9. House of Europe: https://houseofeurope.org.ua/
10. Культура і Креативність: https://www.culturepartnership.eu/ua/more-doc
11. Німецька організація Commit gGmbH: https://wecommit.to/
12. Donor Tracker: https://www.donortracker.org/

4. Безоплатні курси:

- Prometheus – “Медіаграмотність онлайн”: https://prometheus.org.ua/prometheus-free/online-media/
- Prometheus – “Відеомонтаж”: https://prometheus.org.ua/prometheus-plus/video-editing/

- **5. Платні курси:**

- LITOSVITA – курси з редагування, копірайтингу, журналістики та сценарної майстерності: https://litosvita.com/
- Genius.Space – курс із відеомонтажу: https://genius.space/video-editing/
- PoloTV – онлайн-курс із відеомонтажу: https://www.polotv.com.ua/online-videomontazh/

© Луганське обласне відділення
ВГО Українська бібліотечна асоціація
© Луганська обласна універсальна
наукова бібліотека
2026